

Периодичен извештај од мониторингот на политиките за родова еднаквост во Р Македонија

Акција Здруженска
Скопје, јуни 2010

“Оваа публикација, беше овозможен во рамките на програмата CIVICA Mobilitas - имплементирана од ЦИРа и финансиски поддржана од SDC. Овде наведените мислења се мислењата на авторот/ите и нужно не ги рефлектираат мислењата на ЦИРа и SDC”.

Здружение на граѓани Акција Здруженска, ул. Васко Карајанов бр.2-1/4,
Скопје, Македонија

Тел/факс: (02) 3 215 660; (02) 3 215 661, e-mail: zdruzenska@t-home.mk;
www.zdruzenska.org.mk

Листа на акроними

АВРМ -Агенција за вработување на Република Македонија

АПВ - Активните политики за вработување

ЕУ - Европска унија

МТСП - Министерство за труд и социјална политика

НПАРР - Национален план за акција за родова рамноправност

УНИФЕМ - Фонд на Обединетите нации за жени

УНДП - Развоен фонд на Обединетите нации

ОН - Обединети нации

ОБСЕ - Организација за безбедност и соработка на Европа

ЛАПРЕ - Локални акциски планови за родова еднаквост

НПАЕМ - Национален план за акција за еднакви можности на жените и на мажите

УНФПА - Фонд за популација на Обединетите нации

УНИЦЕФ - Фонд за деца при Обединетите нации

НКТ - Национално координативно тело

СЗО – Светска здравствена организација

Вовед

Контекстот на реализацијата на овој извештај е во рамките на годишната програма за работа 2010 на Здружението на граѓани „Акција Здруженска“¹. Извештајот е резултат развиен во посебна програмска компонента, чија цел е да обезбеди релевантни информации за напредокот во креирањето и спроведувањето на политиките за родова еднаквост во Р Македонија, и да развие препораки до националните и меѓународните креатори на политиките за нивно унапредување.

Една од клучните задачи на оваа програмска компонента е континуирано систематско следење и прибирање податоци во однос на развојот и примената на специфичните политики на РМ за родова еднаквост, во функција на продукција на периодичен и годишен извештај за состојбите и напредокот на овој план; следење на работата на надлежните структури: парламентарна комисија, сектор за еднакви можности, други релевантни структури, спроведување на годишни оперативни планови за родова еднаквост, следење на состојбите во поодделни области, начинот на консултирање и вклучување на женските организации во процесот на одлучување и сл.

Идентификацијата и мапирањето на родовите аспекти и прашања во останатите секторски политики, кои не се експлицитно од областа на родовата еднаквост и правата на жените (закони, стратешки документи, проекти и активности на институциите) преку родови анализи, е исто така една од задачите на оваа програмска компонента. Активностите преземени во овој контекст треба да обезбедат видливост на овие прашања или укажување на можното негативно влијание врз родовите и развивање препораки за нивно унапредување.

Значаен аспект на оваа програмска компонента е иницирање дебата со релевантните актери за идентификуваните слабости и развивање препораки за нивно надминување.

Методологија на мониторингот и известувањето

• Методолошка рамка

Развивањето на методолошката рамка за следење и прибирање податоци се одвиваше во неколку етапи. Најнапред беше направен преглед на литература од областа на родовата еднаквост која се занимава со истражувачки прашања, меѓу кои и прашањата за мониторинг, евалуација и известување. Во втората етапа беа утврдени темелните принципи на дизајнот за мониторирање и анализа, изворите на информации, чекорите и техниките на следење и собирање податоци.

• Собирање на податоци

Техники на собирање на податоци:

¹ Годишната програма на Акција Здруженска е подржана од програмата CIVICA Mobilias имплементирана од Цира и финансиски подржана од SDC

Основен начин на собирање на податоци беше преку спроведување на интервјуа. Беа спроведени интервјуа со експерти од различни области. Сите три форми на интервјуа беа вклучени: структурни, полуструктурирани и неструктурирани интервјуа. Со In-depth интервјуа се истражуваше комплексноста и на значењата и толкувањата на податоците, кои не можат да бидат испитани со позитивистичките методологии.

Вториот начин на собирање на податоци се одвиваше на второстепени извори како што се документи или електронски собрани информации.

Извори на собирање на податоци:

Важен извор на податоци и информации беа различни документи, трудови, од независни истражувања и анализа на собрани податоци.

Исто така, собирањето на податоци беше обезбедено преку електронската база на податоци „Архива на вести Ена“² на печатените медиуми во Македонија. Други извори на собирање на податоци беа Државниот завод за статистика, бази на податоци, настани, конференции, дебати, презентации и други форми на размена на информации.

- **Методолошки постапки:**

При анализа и интерпретација на податоците беа користени неколку специфични методски постапки: со **анализата за оценка на влијанието** се идентификуваат и оценуваат проблемите и интервенциите на политиките. Со анализата се лоцираат можните опции за постигнување на реалните цели на политиките и се анализираше нивното влијание. Предноста на оваа анализа е во тоа што со неа се нагласуваат предностите и недостатоците на секоја опција во однос на тековните политики.

Со **пристапот на метаанализа на секторските политики** се објаснуваа контекстуалните фактори кои влијаат на политичкиот процес, односно со анализата се испитуваше кои политички, економски и социо-културни фактори влијаат на носењето одлуки коишто имаат политички карактер. **Рамката на оценување** се потпираше на петте вообичаени критериуми: соодветност; релевантност; ефикасност, ефективност и влијание.

Преку оценката на влијанијата врз родот (gender impact assessment) беа оценувани и идентификувани можните влијанија на анализираните политики врз родовата еднаквост.

- **За стилот на известувањето**

Иако во насловот на овој извештај стои терминот мониторинг, сепак овој извештај не се темели на стандардните критериуми на известување од спроведувањето активности на мониторинг. Пристапот на известување во овој случај инкорпорира неколку приоди, како што се контекстуалното известување, анализа на настаните и процесите, нивните претпоставки и концепти на кои се темелат, но и одредена оценка на импликациите на мониторираните настани и процеси.

2 Архивата на вести Ена функционира во рамките на институтот ЕвроБалкан

Како што и самата методолошка рамка покажува, известувањето не е стандардно затоа што и самиот мониторинг претставува одреден хибрид на методолошки постапки. Причината за тоа е самиот предмет на следење кој е доста флуиден и бара специфични методолошки стратегии во напорите на неговото следење.

Во услови на нејасно формулирани политики за родова еднаквост, неконзистентни процеси на имплементација на таквите политики, мешавина од актери и чинители на спроведување и недостаток на квалитетни информации, навистина е невозможно да се следат и проследат преземените активности на полето на родовата еднаквост. Затоа, многу од претставените настани и процеси содржат одредени недоречености. Состојбата дополнително е усложнета со фактот дека и самите актери, директно одговорни за спроведување на одредени политики или мерки, немаат целосен увид и контрола над имплементирачките процеси.

Имајќи го ова предвид, извештајот можеме да го читаме како обид да се детектираат и дешифрираат политиките и/или резултатите од тие политики во контекст на нивното влијание на состојбата со родовата еднаквост во Р Македонија.

Политики за родова еднаквост

Општи согледувања за политиките за родова еднаквост

Извештајот ќе го започнеме со приказ на консултативна средба на тема „Како до поефективни политики за родова еднаквост“ во организација на Здружението на граѓани Акција Здруженска одржана на почетокот на оваа година. На средбата учествуваа претставнички/ци од граѓански организации кои во континуитет ги следат и анализираат состојбите со родовата еднаквост и правата на жените, владини институции во чија надлежност е развивањето и спроведувањето на политиките на овој план, како и меѓународните организации/институции кои имаат активна улога и влијание врз овие процеси. Покрај размената на искуства, ставови и приоритети во насока на поуспешно развивање и спроведување на специфичните политики за родова еднаквост во Р Македонија, средбата понуди и пресек на случувањата на полето на родовата еднаквост.

На форумот беше истакнато дека решението за проблемите со родовата еднаквост во Р Македонија е во формулирање на одделна генерална политика која ќе го одразува единствено поимањето на родовата еднаквост, насоките и инструментите на државата вклучувајќи ги структурните претпоставки за постигнување на оваа цел. Исто така, беше потенцирано дека е потребно да се иницираат дебати кои ќе се фокусираат на пошироката слика за политиката за родова еднаквост, а не само на посебни прашања и теми како што е досегашната пракса.

На средбата беа идентификувани четири темелни аспекти кои го одредуваат формулирањето на родовите политики во Р Македонија.

Концептуалната промена од политиките за родова еднаквост засновани на ОН-концептите во ЕУ-дискурсот за родова еднаквост сфатена како прашање за еднакви можности, води кон неконзистентност и недоследност во назначување на приоритетите на Р Македонија во политиките за родова еднаквост.

Беше истакнато дека клучниот момент кој се јавува како проблем во креирањето и спроведувањето на политиките за родова еднаквост во Р Македонија е прашањето за институционалните претпоставки. Кај овие политики, во делот на формулирање и нивна имплементација, делумно или во целост отсуствува претходна анализа на состојбите, проценка на капацитетите за имплементација, како што се информирањето и вештини на актерите или организациските аспекти кои се однесуваат на машинеријата за родова еднаквост.

Последните два момента беа формулирани како двосмислена улога на меѓународните организации во процесите на креирање и спроведување на политиките за родова еднаквост и маргинализираниот статус на цивилниот сектор во креирањето на тие политики. Двосмисленоста се состои во претежувањето на сопствените политики и приоритети преку финансиската поддршка што овие организации ја даваат на државата и на цивилниот сектор. Во тој контекст, граѓанските организации се ставени во позиција да ја пополнуваат дупката оставена од државата и меѓународните организации или со нивното присуство на ова поле ја легитимираат нивната работа.

На форумот беше потенциран фактот дека концептот на родова еднаквост е веќе присутен во процесите на креирање на политики, но имаше забелешки што се однесува на механизмите на имплементација на тие политики, посебно кон политиките за родова еднаквост. Беше изразен сомнеж и резерва кон капацитетите на комисиите за еднакви можности на локално ниво, во општините и локалните координатори дека ќе можат соодветно да одговорат на барањата за правење анализи нужно потребни за креирање политики за родова еднаквост на локално ниво. Меѓутоа, и невладиниот сектор кој би можел да ги направи тие анализи и да го мониторира процесот на имплементирање на политиките наидува на реални проблеми затоа што информациите кои се квантитативно статистички релевантни не се родово разделени.

Се потенцираше стихијноста во креирањето и спроведувањето на родовите политики во смисла дека нема јасно утврдена политика, јасно дефинирани цели и улоги така што секој актер на ова поле ја презема улогата на некој друг актер со различен мандат. Загрозеноста на невладините организации од страна на меѓународните организации се гледа во конкуренцијата и преземањето на нивната улога. Имено, меѓународните донатори преферираат финансиски да ги поддржат меѓународните организации кои се јавуваат во улога на имплементирачки на проекти; тоа значи дека во најмала рака ја преземаат улогата на невладините организации. Тие организации не ги вклучуваат граѓанските организации во процесот на планирање и спроведување на активностите; или одоколу ги вклучуваат и нивната улога е маргинализирана. Беа потенцирани меѓународните донатори кои веруваат во локалните организации и на нивниот капацитет и експертиза. Беше посочена врската на концептуалната разлика на родовите

политики и релацијата со двосмислената улога на меѓународните организации: првиот план за родова еднаквост на Р Македонија бил поддржан од УНДП, а вториот од ОБСЕ, што довело до крупни политички и стратешки импликации. Што се однесува до прашањето за информирање и координација, се потенцираше потребата од постоење на постојано тело составено од сите релевантни актери (владини, граѓански организации итн.), како механизам за соодветно утврдување на потребите, планирање, спроведување и евалуирање на резултатите на полето на родова еднаквост.

Врз основа на расправата и изнесените ставови на средбата, од страна на организаторот беа формулирани следниве заклучоци и препораки:

- Формулирање на единствена концептуална рамка која се однесува на родовата проблематика и креирањето на политиките од родова перспектива. Затоа предлагаме усогласување на концептите на ОН со оние на ЕУ во процесите на креирање и спроведување на политиките за родова еднаквост, посебно во делот на издвојување на програмските области и приоритети.
- Доследно почитување на принципите и аспектите на креирање и спроведување на политиките за родова еднаквост во РМ; значи, потребата од изготвување на анализи за состојбите и капацитетите кои би претходеле на процесот на формулација на политиките; креирање интерни оперативни процедури кои би се однесувале на сите актери во спроведувањето на политиките, со јасни знаци за улогата, функцијата и начините на постапување и комуникација меѓу нив; и јасно дефинирани методологии за следење и евалуација на спроведувањето на политиките кои би резултирале со транспарентен извештај.
- Зголемување на одговорноста, транспарентноста и отчетноста на домашните и на меѓународните актери во промовирањето, развивањето и спроведувањето на политиките за родова еднаквост.
- Изноаѓање на механизам на информирање и координација меѓу актерите на полето на родовата еднаквост.
- Сериозен однос кон граѓанскиот сектор и, во најмала рака, рамноправно партнерство на државните институции и меѓународните организации со оние организации кои покажале компетентност на полето на родовата еднаквост.

Приказот на овој форум за потребите на овој извештај треба да послужи како доволно широка интерпретативна рамка за поглавјата кои следат. Се разбира дека ставовите изнесени на форумот не се единствени репери за толкување на домашната сцена на политиките за родова еднаквост, но претставуваат сериозен индикатор за насоките во кои политиките се движат.

Имплементацијата на Националниот план за акција за родова рамноправност 2007-2012

Националниот план за акција за родова рамноправност 2007-2012³, претставува базичен документ преку кој се обединуваат меѓународните обврски на Р Македонија од сферата на родовата еднаквост и се формулираат насоките и мерките за постигнување на родовата еднаквост и подобрување на статусот на жените.

Имплементацијата на Националниот план за акција за родова рамноправност предвидува годишни оперативни планови во кои ќе бидат дефинирани задачите и активностите, механизмите на имплементација, временската рамка и одговорните чинители за спроведување на предвидените активности. Одговорен субјект за следење и координација на Националниот план за акција за родова рамноправност е Министерството за труд и социјална политика, односно Секторот за еднакви можности. Во надлежност на секторот е и изготвувањето на годишните оперативни планови.

Имплементацијата на Националниот план за акција за родова рамноправност 2007-2012 преку имплементација на оперативни планови е неефикасна⁴. Нашата забелешка не се однесува на прашањата за конкретната реализација на годишните планови, туку на институционалните аспекти на имплементацијата.

Причината за неуспешноста на имплементацијата на Националниот план за акција за родова рамноправност 2007-2012, односно на оперативните планови за 2009-2010 лежи во неостварените претпоставки за нивна успешна имплементација:

- Забележливо е отсуство на примената на принципот на родовата перспектива како стратегија и политика за родова еднаквост. Не постои реална трансформација на процесите на креирање, спроведување и имплементација на политиките и мерките како предуслов за имплементација на мерките предвидени со оперативните планови.
- Не постојат јасни процедури на консултативен процес според кои сите одговорни и засегнати страни ќе дадат свој придонес во креирањето на годишните планови.
- И покрај ограничената експертиза и недоволните капацитети на координаторите за еднакви можности при надлежните министерства и

3 Национален план за акција за родова рамноправност 2007-2012,
<http://rodovaramnopravnost.gov.mk/index.php/en/municipality-reports/21-national-actin-plan-?format=pdf>

4 Оперативни планови за имплементација на Националниот план за акција за родова рамноправност за 2009 и 2010 година,
<http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Operativen%20plan%20za%202009-NPARR-L%20finalen.doc>,
<http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Оперативен%20план%20за%202010-.pdf>

останатите државни институции каде што има назначено координатори, токму од нив се очекува да дадат супстанцијален придонес во креирањето на годишните оперативни планови од области од надлежност на министерствата.

- Кооперативноста и партнерството со меѓународните организации резултира со експертска, техничка и финансиска зависност на домашните институции одговорни за спроведување на плановите. На тој начин приоритетите, динамиката, обемот и квалитетот на спроведувањето на мерките најдиректно зависи од внатрешната политика на меѓународната организација.
- Не постојат утврдени процедури за отчетност и одговорност за спроведување на оперативните планови. Иако Секторот за еднакви можности при Министерството за труд и социјална политика е надлежен за поддршка, координација и следење на процесот на имплементација на плановите, Секторот нема извршна надлежност, а со тоа и извршна одговорност за успешноста на спроведувањето.
- Не постојат процедури и методологии за мониторинг и анализа на спроведувањето на оперативните планови. Рапортирањето од страна на Секторот за еднакви можности пред Владата на Р Македонија претставува збирна информација за спроведените активности. Извештаите не се транспарентни на начин достапен на јавноста.

На крај, би сакале да исправиме една голема заблуда која постои во јавноста околу релациите на Националниот план за акција за родова рамноправност 2007-2012 и Законот за еднакви можности на жените и мажите. Националниот план за акција за родова рамноправност 2007-2012 не претставува стратешки документ кој произлегува од Законот за еднакви можности на жените и мажите, ниту за голем дел на своите цели и активности го претпоставува.

Со Законот за еднакви можности на жените и мажите се предвидува друг стратешки документ - Национален план за акција за еднакви можности за мажите и жените. Во Националниот план за акција за родова рамноправност 2007-2012 експлицитно стои: „Со донесувањето на Законот за еднакви можности на жените и мажите, согласно со чл.11, Република Македонија обезбеди и директна правна основа за усвојување на Национален план за акција за еднакви можности за мажите и жените. Имено, во согласност со овој член, Собранието на Република Македонија донесува Национален план кој го адресира опфатот на законот, а треба да се надополнува или надградува на овој НПАРР“⁵.

Националниот план за акција за родова рамноправност 2007-2012 бара изработка на „социоекономска анализа и проценка на влијанието на мерките и активностите кои ќе се спроведат со овој Национален план за акција, а како основа за изработка на Националниот план за акција за еднакви можности на жените и мажите (согласно со Законот за еднакви можности меѓу жените и мажите).“

5 Национален план за акција за родова рамноправност 2007-2012, стр.8

Според текстот на Националниот план за акција за родова рамноправност 2007-2012, „двата акциски плана се преклопуваат во своите намери и приоритети и оттаму неопходно е да се обезбеди комплементарност на активностите и напорите.“⁶

Имплементација на Законот за еднакви можности на жените и мажите

Со назначување на Застапникот за еднакви можности се заокружува институционалната поставеност на родовата машинерија предвидена со Законот за еднакви можности на жените и мажите. Согласно со член 23 од Законот за еднакви можности на жените и мажите⁷, во декември 2009 година во Секторот за еднакви можности е вработен правен застапник за утврдување на нееднаков третман на жените и мажите. Согласно со одредбите од Законот, предвидено е застапникот да соработува со надлежните субјекти (инспекциските органи, народниот правобранител или друг надлежен орган). Освен законските одредби, нема дополнителни процедури/подзаконски акти за спроведување на постапката.

До пишувањето на овој извештај, не е иницирана ниту една постапка за утврдување на нееднаков третман.

Во насока на имплементација и заживување на Законот за еднакви можности на жените и мажите, интензивирани се активностите за зајакнување на капацитетите на институциите на централно и локално ниво. Во партнерство со УНДП, Министерството за труд и социјална политика го реализираше проектот „Поддршка на комисиите за еднакви можности за жените и мажите во единиците на локалната самоуправа“⁸. Проектот имаше за цел, преку обуки за координаторите, за членовите/советниците од комисиите за еднакви можности и заинтересираните страни да ги зајакне капацитетите на локалната самоуправа кои ќе резултираат со креирање локални акциски планови за родова еднаквост.

Спроведувањето на проектот ги покажа сите слабости на институционалната поставеност на родовиот „менстреминг“ на локално ниво. Во рамките на студијата „Проценката на капацитетите и на потребите од обука“, детектирани се одредени недостатоци од системско значење кои не можат да се исправат со обуки и акциски планови:

- И покрај големиот број на конституирани Комисии за еднакви можности (80 комисии од 84 општини), сепак не е обезбедена успешна пракса на нивно функционирање. Праксата на комисиите всушност покажува дека е потребно јасно да се дефинира улогата на комисиите и на координаторите во статутите на општините.

⁶ Ibid, стр.54

⁷ Закон за еднакви можности на жените и мажите, Службен весник на РМ бр.66/06 од 29.05.2006 година, <http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/ZEM.pdf>

⁸ “Support to the Commissions for Equal Opportunities of Women and Men in the Local Self-Government Units, <http://www.undp.org.mk/content/projects/Support%20to%20Equal%20Opp%20Project%20Doc.pdf>

⁹ [Capacity and Training Needs Assessment of Equal Opportunities Commissions and Coordinators, http://www.undp.org.mk/content/Publications/Capacity%20Assessment%20ENG%20final.pdf](http://www.undp.org.mk/content/Publications/Capacity%20Assessment%20ENG%20final.pdf)

- Општините немаат доволно капацитет и ресурси за собирање и анализирање на родово разделени податоци.
- Секторот за еднакви можности нема капацитет за оперативно и ефективно исполнување на своите обврски предвидени со законот и други стратешки документи.

Според извештајот на УНДП, во рамките на проектот биле спроведени 28 работилници за родова рамноправност и локални акциски планови за родова еднаквост (ЛАПРЕ). Како резултат на обуките, 60 од вкупно 85 општини подготвиле локални акциски планови за родова еднаквост (ЛАПРЕ). Изготвени биле 60 локални акциски планови за родова еднаквост и дадени на усвојување на општинските совети на крајот на декември 2009. Вкупниот број на учесници кои присуствувале на обуките е 550 претставници од општините (86% од сите општини), што претставува импозантна бројка. Како и да е, „вистинските резултати“ од овој проект допрва следат и ние со нетрпение ги очекуваме.

Во рамките на проектот, креиран е Интернет-порталот www.rodovaramnopravnost.gov.mk замислен како алатка за мрежна соработка и за иницирање на широк процес на консултации со релевантните партнери и пошироката јавност. Одреден број обуки биле спроведени за користење на алатките на порталот преку кои локалните координатори ќе можат да разменуваат информации и ќе спроведуваат одредени активности како што се анкети, истражувања сл. И покрај едногодишното постоење на порталот, постоечките содржини кои во моментот се достапни ни оддалеку не ја исполнуваат неговата основна намена.

Како што веќе споменавме погоре, Националниот план за акција за родова рамноправност 2007-2012 не е исто што и предвидениот Национален план за акција за еднакви можности на жените и мажите (НПАЕМ). Националниот план за акција за еднакви можности на жените и мажите предвиден со Законот во глава 5, член 21, вклучува и периодични планови за спроведување на Националниот план за акција за еднакви можности на жените и мажите, во кои се утврдуваат мерки и активности за двегодишен период.

Колку што ни е познато, во Р Македонија не постојат официјални документи кој би го одразувале исполнувањето на законските одредби од Глава 5. Содржината на достапните годишни извештаи на Секторот упатува на тенденција на „фалсификување“ на предвидените и спроведените активности од сферата на родовата еднаквост, така што за различни потреби активностите се претставени и како активности преземени во контекст на Законот и како активности преземени во контекст на годишните оперативни планови за родова рамноправност.

Во насока на успешна имплементација на Законот, Министерството за труд и социјална политика во соработка со мисијата на ОБСЕ ја спроведе Програмата за зајакнување на капацитетите на националната машинерија за родова рамноправност со назначените координатори во ресорните министерства и

државни институции.

Од прегледот на централните настани и активности за имплементација на Законот, можеме да го забележиме следново:

- Не постои прецизна методологија за следење и известување за имплементација на Законот од страна на Секторот;
- Активностите насочени кон зајакнување на машинеријата предвидена со Законот резултираат со зајакнување на индивидуално ниво и не го решаваат прашањето на системски начин;
- Не е предвидена ниту спроведена програма која директно ќе ги таргетира креаторите на политиките во примената на концептот на родовата перспектива;
- Таму каде што праксата не може да изроди практики на функционална работа на одговорните субјекти, потребно е да се креираат подзаконски акти во кои ќе бидат дефинирани потребните постапки и процедури за функционална имплементација на Законот;
- Не е донесен Национален план за акција за еднакви можности на жените и мажите, ниту периодични планови за спроведување на Планот за акција.

Општо погледнато, чекорите преземени во насока на имплементација на Законот не ја земаат предвид формалната, односно институционалната страна на имплементацијата. За успешна имплементација потребни се нови методологии, процедури, механизми на креирање на политики, мерки, но и нови начини на координација, контрола, следење и известување кои ќе го одразуваат концептот на родова перспектива.

Спроведување на политиката за семејно насилство

Националната стратегија за заштита од семејно насилство 2008-2011, претставува стратешки документ чија цел и функција е воспоставување сеопфатен и ефикасен систем за заштита и превенција од семејно насилство во Р Македонија.⁹ Во документот се утврдени стратешките насоки и приоритетните активности за сузбивање и спречување на овој вид насилство, како и носителите на активностите предвидени со Стратегијата. За потребите на следење и оценка на имплементација на Стратегијата е формирано Национално координативно тело составено од релевантните министерства и граѓански здруженија, како механизам што ќе обезбеди правилно спроведување на Националната стратегија.

Нашите согледувања укажуваат на тоа дека нема значен напредок во имплементацијата на Националната стратегија за заштита од семејно насилство.

⁹ Националната стратегија за заштита од семејно насилство 2008-2011 е донесена на 15.04.2008, на седница на Владата на Р Македонија.

Наместо реализација на приоритетните активности предвидени во Стратегијата, најголем дел од активностите во оваа област се преземени во рамките на тригодишната заедничка програма „Подобрување на националните капацитети за превенција против семејно насилство 2008-2011“, која се спроведува од 5 агенции на Обединетите нации (УНДП, УНФПА, УНИЦЕФ, СЗО и УНИФЕМ) и Министерството за труд и социјална политика.

Националното координативно тело (НКТ), пред почетокот на реализацијата на Заедничката програма, идентификуваше ниско ниво на усогласеност на оваа Програма со Националната стратегија. Сепак, и покрај конкретните препораки за усогласување на Програмата со приоритетните акции кои се предвидени во стратегијата, препораките не беа земени предвид, ниту беа вклучени во програмата пред потпишување на договорот за нејзино спроведување. Како резултат на тоа, приоритетите и методолошките пристапи предвидени во стратешкиот документ сосема се менуваат, така што активностите на Националното координативно тело и другите релевантни владини актери се преиначени така што да им служат на имплементацијата и на остварувањето на целите и задачите на Заедничката програма.

Најзагрижувачка е тенденцијата на оправдување на предложените активности на Заедничката програма со креирање извештаи за имплементација на Стратегијата. Имено, информациите дадени во извештаите во најголем дел се состојат од активностите планирани во рамките на заедничка програма на ОН. Главниот акцент е ставен на активностите имплементирани од страна на Министерството за труд и социјална политика, како еден од партнерите на програмата, и агенциите на ОН кои ја имаат обврската за спроведување на Заедничката програма. Затоа, извештајот не содржи никакви информации за активности предвидени во рамките на Националната стратегија, ниту, пак, за преземените активности од страна на останатите од релевантни владини актери кои имаат обврски предвидени со Стратегијата.

Жените на малцинските заедници: жената Ромка

И покрај фактот дека Македонија е мултикултурно општество, политиките за родова еднаквост и застапувањата за правата на жените не се мултикултурни. Иако постојат релевантни политички контексти кои даваат основа за развивање на специфични родови политики во мултикултурен контекст, досега ништо не е преземено во таа насока. Досега не е направена никаква анализа, ниту е предложена родова политика која ќе го земе предвид Охридскиот рамковен договор, или ќе го земе контекстот на малцинските заедници и групи кои не се претставени во преамбулата на Уставот. Посебно од оваа група заедници треба да го истакнеме прашањето на статусот и положбата на жените од етничките групи ранливи на расна дискриминација.

Во отсуство на мултикултурна политика за родова еднаквост, исклучок претставува Планот за акција за жената Ромка, чија имплементација се предвидува преку годишни оперативни планови.

И покрај неколкугодишното постоење на Планот за акција за жената Ромка¹⁰, не постојат јавно достапни извештаи за спроведувањето на оперативните планови.

Министерството за труд и социјална политика и оваа година го објави Оперативниот план за 2010 година. Планот предвидува повеќе активности во неколку приоритетни области. Унапредувањето на статусот на жената Ромка ќе се одвива преку образовни кампањи и вклучување на Ромките во образовниот систем. Помошта за вработувањето на жените Ромки ќе се состои во обуки за успешно претставување на пазарот на трудот.

Во делот на здравството ќе се преземаат разни активности, како што се обезбедување на здравствено осигурување на жени Ромки кои ги исполнуваат условите за тоа право, но и издавање на потврди на оние жени кои ги исполнуваат условите за разни превентивни програми.

Мерките поврзани со аспектот на човекови права и статусот на жените Ромки ќе бидат во насока на подигање на јавната свест и свеста кај државните службеници за надминување на нееднаквиот третман кон жените Ромки.

Јавното и политичкото учество е последниот приоритет во планот за акција 2010. Мерките предвидуваат едукација за политичко јакнење на национално и локално ниво, едукација на жените Ромки за подигање на политичката култура, како и стипендирање на младите Ромки за студии на институтите за политички науки.

Согласно со Акцискиот план за унапредување на статусот на жената Ромка е спроведен проектот „Изработка на анализа за релевантни законски прописи и граѓански дневници за надминување на нееднаквиот третман и пристап на Ромите, посебно на жените Ромки до државните институции“. Во воведот на анализата публикувана под насловот „И да се пожалам нема ефект“¹¹ експлицитно се признава фактот дека не е постигнат никаков прогрес во однос на имплементација на активностите предвидени со Планот за акција. Студијата претставува прв чекор во насока на имплементација на еден од петте стратешки приоритети кој се однесува на антидискриминацијата и човековите права во однос на жената Ромка. Во студијата се испитуваа дискриминаторските практики во контекст на јавните услуги, односно можната дискриминација од страна на државните службеници и носителите на јавни функции.

10 Акционен план за жената Ромка,
<http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/logicka%20ramka%20na%20AP.pdf>

11 Види, <http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/DA%20SE%20ZALAM%20Makedonski.pdf>

Родовата рамноправност во секторските политики

Родовата димензија на Законот за спречување и заштита од дискриминација

Законот за спречување и заштита од дискриминација¹² обезбедува основа за интегрален систем за заштита од дискриминација во правниот систем на Република Македонија, односно се утврдуваат општите услови, мерки и инструменти кои би овозможиле ефикасна борба против дискриминацијата во македонското општество.

Иако причините за донесување на Законот за спречување и заштита од дискриминација произлегуваат од обврските преземени со ратификација на меѓународните договори, посебно оние кои се однесуваат на гаранциите и заштитата на човековите права и слободи, во исполнувањето на стандардите за пристапување кон Европската унија и хармонизација на нашето законодавство со европското, токму неисполнувањето на некои од меѓународните стандарди, посебно оние на Европската унија, беа причина за широка реакција во македонската јавност.

Нашите забелешки кон Законот се следниве:

- Верзијата на Законот која влезе во собраниска процедура во голема мера отстапуваше од драфтуваната верзија во чија изработка учествуваа граѓанските организации;
- Сексуалната ориентација и родовиот идентитет не се составен дел од Законот во смисла на основ за дискриминација, иако како основ за дискриминација се вклучени концептите на полот и родот;
- Со Законот не се обезбедени услови за независно работење на комисијата за еднаквост, односно комисијата за заштита од дискриминација предвидена со истиот;
- Законот за прв пат во македонското законодавство го вклучува концептот на повеќекратна дискриминација, форма на дискриминација од која најмногу страдаат жените, посебно жените од малцинските заедници и заедниците подложни на расна дискриминација;
- Сексуалното вознемирување е дефинирано како вознемирување од полов карактер, што е во спротивност со дефиницијата од Законот за еднакви можности на жените и мажите;¹³

12 Оперативни планови за имплементација на Националниот план за акција за родова рамноправност за 2009 и 2010 година,
<http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Operativen%20plan%20za%202009-NPARR-L%20finalen.doc>, <http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Оперативен%20план%20за%202010-.pdf>

13 Измени на Законот за еднакви можности на жените и мажите (2008),

- И на крајот, можеби најконтроверзната одредба од Законот е онаа според која уредувањето на бракот, вонбрачната заедница и семејството исклучиво како заедница на спротивни полови, односно на еден маж и една жена нема да се смета за дискриминација.

Сомнежот дека отсуството на сексуалната ориентација како основ за дискриминација е поврзано со прашањата на уредување на семејството се потврдува со ставот на некои пратеници од најбројната пратеничка група во Собранието, според кој барањето за вклучување на сексуалната ориентација како основ за дискриминација е само прва фаза и вовед за озаконовување на хомосексуални бракови во ова општество и менување на Законот за семејство во делот за посвојување на деца од хомосексуални двојки.

Реакциите насочени исклучиво на отсуството на сексуалната ориентација како основ за дискриминација укажува на недоволната свест за важноста на овој закон од аспект на улогата на овој Закон во системот на заштита од дискриминација на жените. Приговорите на женските организации кон Законот за отсуството на сексуалната ориентација повеќе се темелеа и оправдуваа со барањата на ЕУ-стандардите отколку на суштинскиот аспект на сексуалната ориентација како конституент на идентитетот на родот.

Еден од посериозните предизвици, според наши проценки, ќе биде прашањето околу поврзаноста/компатибилноста на овој Закон со Законот за еднакви можности на жените и мажите со оглед на тоа што и двата предвидуваат постапка за утврдување на дискриминација по пол.

Дополнително, група невладини организации реагира на ограничувањата на мандатот на комисијата, создава услови за дуплирање на мандатите со застапникот предвиден според Законот за еднакви можности, кој според нив се покажал како нефункционален институт.

По усвојувањето на Законот за спречување и заштита од дискриминација, Британскиот совет и Министерството за труд и социјална политика организираа обука за обучувачи од областа на превенција од дискриминација. За потребите на обуката е изработен и прирачник за превенција и заштита од дискриминација. Прирачникот е претставен како основа и главен ресурс за понатамошната работа на обучувачите за примена на добра пракса на принципот на еднаков третман и недискриминација.

Економската активност на жените

Владата на Република Македонија во Национална стратегија за вработување - 2010¹⁴ ја вклучува родовата перспектива како основа за креирање политики за вработување. Согласно со оваа Стратегија, еднаш годишно се подготвува

http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/ednakvi_izmeni08.pdf

14 Национална стратегија за вработување-2010, Скопје, 2006,
<http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/strategija.pdf>

Оперативен план за активните политики на вработување. Со Стратегијата се очекува зголемување на стапката на вработеност кај жените во вкупната стапка на вработеност и унапредување и зајакнување на економскиот статус на жените во Република Македонија.

Политиките за остварување на предвидените цели се следниве:

- продолжување на процесот на хармонизација и усогласување на законодавството во насока на еднакви можности на половите со законодавството на ЕУ;
- подготовка на програми за образование и обука со поголемо учество на жените со цел создавање на поголеми можности за нивно вработување во секторите каде се помалку застапени;
- реформи за мали и средни претпријатија и поттикнување на претприемништвото кај жените;
- унапредување и развој на мрежата на јавни и приватни установи за грижа на децата, со што ќе се зголеми процентот на згрижени деца до возраста за задолжително образование.

Според најновите податоци на Државниот завод за статистика,¹⁵ од вкупниот број на активно население на пазарот на трудот 61,4% се мажи, додека 38,6% се жени. Од вкупниот број вработени, 38,2% се жени, а мажите се 61,8%. Невработеноста кај мажите изнесувала 60,7%, а кај жените 39,3%. Што се однесува до неактивното население, процентот кај жените е 65,0%, додека кај мажите е 35,0%.

Компаративно погледнато, очекуваната цел на Стратегијата од 38% стапка на вработеност кај жените е исполнета. Иако оваа стапка е далеку од европската која изнесува 60%, според Владата стапка што може да се очекува согласно со условите во македонската економија и општество. Дали постигнатата стапка на вработеност кај жените е резултат од политиките на владата е тешко да се каже без темелна анализа.

Од она што како податоци и анализа ни е достапно, може да се заклучи дека е малку веројатно дека вклученоста на жените во оперативните планови за вработување го дале посакуваната цел на стратегијата. Така, на пример, со економската програма во рамки на проектот „Зајакнување на националните капацитети за борба против семејното насилство“, се предвидува субвенционирање на 50 вработувања на жени жртви од семејно насилство, 50 самовработувања до крајот на годинава и обука за одделни занимања и вештини за 25 жени жртви на семејно насилство од Кавадарци, Скопје, Тетово, Куманово и Битола, чии имплементатори се Министерството за труд и социјална политика и УНДП-Македонија. Овие мерки се програмирани во Оперативниот план за активните програми и мерки за вработување за 2010 година и ќе биде координиран од национален координатор, Агенцијата за вработување на Република Македонија, како главен партнер за имплементирање на Оперативниот

15 NEWS RELEASE, 19.03.2010 , Year XLVIII /No: 2.1.10.07, <http://www.stat.gov.mk/pdf/2010/2.1.10.07.pdf>
Labour Market in the former Yugoslav Republic of Macedonia,

план.

Жените се целна група и во програмата за самовработување од Оперативниот план за активните програми и мерки за вработување за 2010, со услов да се евидентирани како невработени лица/жени над 6 месеци. Со програмата се обезбедува обука на заинтересирани невработени лица за осознавање на претприемништвото, изготвување на солидни и одржливи бизнис-планови, помош при регистрација на сопствен бизнис и субвенција за започнување на бизнисот.

Од направениот преглед на централните активности на полето на вработувањето, бројката на жени таргетирана со активните програми и мерки за вработување е толку мала во однос на вкупниот број на невработени жени (117 508 во 2009 год.), што навистина претставува изненадување во однос на постигнатата стапка на вработеност. Како и да е, со анализата на активните мерки се покажува несоодветен третман на жените во политиките за вработување.

Што се однесува до родовите релации на пазарот на трудот, според одредени истражувања¹⁶ во Р Македонија постои релативно висок родов јаз во стапката на активност на пазарот на трудот. Според студијата, главните фактори кои влијаат врз ниската активност на пазарот на труд кај жените се: традицијата, културата, ниското образование и усвоени вештини, етничката припадност во комбинација со образованието, достапноста и цената на услугите за згрижување на деца и грижа за постарите членови на семејството, постоењето на дискриминација на пазарот на трудот итн.

Во студијата се истакнува поврзаноста на образованието со родовиот јаз на полето на пазарот на трудот. Жените со високо образование се поактивни на пазарот на трудот од мажите со високо образование. Овој податок е навистина важен, не поради нужната поврзаност на образованието со пазарот на трудот, туку поради неговата компаративна важност. Според тоа, политиките за подобрување на образовното ниво на жените, особено на оние од етничките малцинства, ќе ја зголемат активноста на жените, а со тоа и нивната вработеност.

Одреден напредок може да се забележи во областа на промоцијата на родовата перспектива во буџетски процес. Секторот за еднакви можности, со поддршка на УНИФЕМ, спроведе едногодишен пилот-проект „Родово одговорно буџетирање“. Во рамките на проектот, беа анализирани програмите на Министерството за труд и социјална политика од областа на вработувањето и социјалната заштита.

Анализата насловена „Родово-буџетска анализа на активните политики за вработување и социјална заштита“¹⁷, покажува дека постои значаен расчекор

16 Labour Market in the former Yugoslav Republic of Macedonia, A Study For The European Commission Employment, Social Affairs and Equal Opportunities DG October 2009

17 Родово-буџетска анализа на социјалната заштита и активните политики за вработување во Република Македонија,
<http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Rodova%20Analiza%20Makedonski%2023%2002%202010.pdf>

помеѓу амбициозните стратешки планови и нивното оперативно спроведување. Главната препорака на студијата е дека родовото буџетирање треба да стане суштествен дел на планирањето, спроведувањето и следењето на политиките и стратегиите на државата, со издржани анализи на финансиската распределба на ресурсите, на начин кој ќе овозможи правична и урамнотежена распределба на буџетските средства за потребите на најразлични категории корисници.

Родовите релации во образованието

Образованието има клучна улога во состојбата со родовата еднаквост и на најдиректен начин влијае на статусот и положбата на жените во општеството. Владата на Р Македонија преку низа мерки ја остварува политиката за општество базирано на знаење: веќе ја споменавме мерката за подготовка на програми за образование и обука со поголемо учество на жените со цел создавање на поголеми можности за нивно вработување во секторите каде се помалку застапени.

Според истражувањата на Бирото за развој на образованието,¹⁸ родовата еднаквост во пристапот при запишувањето и во третманот во училишната средина постои само на декларативно ниво. Законот за основно образование не го третира прашањето на еднакви можности за постигнувања во учењето на момчињата и девојчињата. Истото се однесува и за останатите документи како што е Националната стратегија за развој на образованието. Иако Националната програма за развој на образованието предвидува курикуларни промени во однос на вредностите (се акцентира граѓански идентитет, човекови права и сл.), во ниту еден наврат не се спомнува родовата димензија.¹⁹ Училиштата не располагаат со официјални пишани документи (политики) кои промовираат рамноправност меѓу девојчињата и момчињата и одредуваат надлежности во делот на следење (мониторирање) на реалната состојба.

И покрај задолжителното основно и средно образование, состојбата на запишани и завршени ученици и нивната родова структура останува контроверзна. Ефикасноста на политиките за образование покажува недоволна ефикасност во опфатот и инклузивноста на децата, посебно кај малцинските заедници.

Податоците од минатите години²⁰ за запишаните ученици во основно образование покажуваат дека постои релативен баланс во однос на запишаните момчиња и девојчиња. И во средното образование сликата на запишаните ученици е слична.

Во стручните училишта со четиригодишна програма, момчињата се застапени во поголем број, а во одредени струки како градежната, градежно-геодетска,

18 Анализа на состојбите во образовниот систем, http://www.umd.gov.mk/analiza_obrazovanie.aspx

19 Исто, стр.3

20 Анализа на состојбата со застапеноста на девојчињата и момчињата во основното и средното образование и застапеноста на жените и мажите како наставен кадар во учебната 2007/2008 година и Родова анализа на вкупниот број на запишани и дипломирани студенти/ки во државните и приватните високообразовни установи, <http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Родова%20анализа%20на%20основното%20средното%20и%20високото%20образование%20во%20РМ%202008.doc>

машинската, електротехничката, дрвопреработувачката, земјоделската, момчињата се застапени со над 80% од вкупниот број на запишани ученици. Во текстилната и текстилно-кожарската струка, економско-правната и трговската струка девојчињата се застапени со над 70% од вкупно запишаните ученици. Анализата на податоци покажува отсуство на девојчињата во средните верски училишта (православно и исламско). Иако на теолошките факултети има застапеност на девојчињата, според податоците уочливо е отсуството на девојчиња во средните верски училишта.

Што се однесува до високото образование, анализите покажуваат дека девојките учествуваат со поголем процент на запишани студенти и дека процентот рапидно расте во завршувањето на студиите во полза на студентките. При анализата на статистичките податоци во однос на изборот на струки во студирањето, се забележува висок родов дисбаланс. Уделот на девојките кои се запишуваат на факултетите кои се традиционално машки е значително низок.

Анализата на податоците за опфатот на учениците во основното образование во периодот од десет години покажува дека дека постои надолен тренд во нивната опфатност (од 95,7% во 1999/2000 на 91% во 2008/09)²¹. На почетокот на учебната 2008/09 од кога стартува задолжителното образование, и покрај сите очекувања, бројот на запишани ученици во редовните средни училишта не само што не е зголемен во однос на претходната учебна година туку е и намален (од вкупно 94545 на 93843).

Кога станува збор за завршување на средното образование, родовите разлики се понагласеното меѓу учениците од немнозинските етнички заедници. Додека разликите помеѓу бројот на машки и женски ученици на турската и на албанската заедница кои завршиле средно образование видно е намален, расчекорот помеѓу машките и женските студенти Роми се зголемува (од 46,4% женски ученици 1997/98 до 35,9% во 2007/08).

Меѓутоа, за родовата еднаквост не се важни само уписните политики. Учебниците, плановите и програмите во образованието се исто така важен аспект на образовниот процес. Иако бројни студии и анализи што главно доаѓаат од невладиниот сектор укажуваат на незадоволителната содржина на учебниците и наставните програми, Министерството за труд и социјална политика и Бирото за развој на образованието дури од неодамна започна со координации за реформи во политиките на подготовка на учебници и наставните програми.

Родовата перспектива во политиките за социјална инклузија

Министерството за труд и социјална политика ја изработи нацрт-верзијата на „Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија“²². Таа треба да претставува основа на

21 Податоците се добиени од Националната стратегија за борба против сиромаштијата и социјалната исклученост во РМ

22 Националната стратегија за борба против сиромаштијата и социјалната исклученост во РМ, http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/strategija_socijalna.pdf

Заедничкиот меморандум за социјална инклузија, со Европската унија, и еден од основните документи во подготовката на Република Македонија како земја-кандидатка за полноправно членство во ЕУ.

Нашите забелешки кон нацрт-верзијата се однесуваа како на структурата на самата стратегија така и на начинот како е вклучена родовата перспектива.

Текстот на стратегијата ниту е стилски кохерентен, ниту е конзистентен во употребата на дискурсите на „Социјална исклученост/вклученост“ и „Намалување на сиромаштијата“. Различни автори на поглавјата во текстот на стратегијата применуваат различни дефиниции на концептите „Социјална исклученост/вклученост“, „Социјално исклучени групи“. Таму каде што се контекстуализирани овие концепти, истите не се објаснети. Од текстот на документот се добива впечаток дека стратегијата претставува модифициран текст на постоечките стратешки документи во одделните области. Се чини дека авторите сметале дека само со употребата на синтагмата „социјална инклузија“ го контекстуализирале „преземениот“ текст.

Родовиот концепт не е инкорпориран во процесот на анализа, формулирање и продукција на текстот на стратегијата. Предложените прегледи на состојбата по области, иако вклучуваат некакви информации поделени по пол/род, сепак не се анализи кои ја вклучуваат оценката за влијанието врз родовите релации.

Сметаме дека категоријата „Жени“ не смее да биде изедначена и вклучена во дефиницијата на партикуларните ранливи групи. Природата на категоријата е таква што таа ниту логички, ниту аналитички, ниту политички не припаѓа на останатите специфични категории ранливи групи. Онаму каде што се зборува за „Жени“, со оглед на спецификите на ранливоста (исклучувањето) на оваа категорија, анализата или препораките треба да бидат поместени во нов/посебен параграф.

Вчудоневидувачки е фактот што во некои области „Жените“ како категорија комплетно отсутуваат во мерките предложени во стратегијата. Жените ги нема во препораките во областите: Здравство (во една реченица се зборува за родова сензибилизација??!!), Долготрајна нега (во една реченица се зборува за родова еднаквост??!!), Образование (се зборува за девојчиња, женски деца), Транспорт, Комуникации, Домување (ги нема воопшто).

Делот од стратегијата за „Унапредување на родовата рамноправност“, гледајќи го во контекст на овој стратешки документ, ниту по форма ниту по содржина не соодветствува на прашањата кои се исходништа на овој стратешки документ. Законот за еднакви можности, неговата имплементација и другите стратешки документи, иако можат и треба да придонесат за спречување на социјална исклученост, самите не можат да бидат предмет на социјално исклучување и сиромаштија.

Иако предложените мерки во „Унапредување на родовата рамноправност“ сами по себе придонесуваат за намалување на социјалната исклученост (тоа е во

природата на борбата за родовата еднаквост), недостасува автохтона перспектива за социјална родова инклузија која ќе ги контекстуализира предложените мерки. Од онака како што е напишан текстот за „Унапредување на родовата рамноправност“, произлегува дека сите постоечки законски решенија, документи, мерки, проекти и намери (кои третираат засебни области од родовата еднаквост) се интерпретирани и приспособени кон социјалната инклузија како цел и смисла на нивото постоење.

Родова еднаквост и статистика

Потребата за податоци разделени по пол/род е потенцирана во различни делови од домашната легислатива. Овие барања се насочени кон целокупниот статистички систем во земјата, а особено кон Државниот завод за статистика како координатор на статистичкиот систем.²³ Исто така, и во Законот за еднакви можности за жените и за мажите е потенцирана улогата на Државниот завод за статистика (член 21, 22 (2) и 45 (3)).

Но, и покрај законските одредби, само мал број на институции или проекти ги разделуваат податоците по пол, што го отежнува процесот на спроведување на родова анализа, родово буџетирање или какво било сериозно стратешко планирање поврзано со родовите прашања.

Родовата перспектива во борбата со трговијата со луѓе

Според извештајот за 2009 на американскиот Стејт Департмент за борба против трговија со луѓе²⁴, Република Македонија е во групата на земји кои целосно ги исполнуваат минималните стандарди за борба против трговија со луѓе. Во оваа група се наоѓаат уште 27 земји од светот. Единствени од регионот се Македонија и Хрватска во ТИЕР1. Дури 11 земји-членки на ЕУ се наоѓаат на едно скалило подолу во борбата против трговијата со луѓе во споредба со Македонија.²⁵

Но и покрај одредените успеси на ова поле, потребни се натамошни легислативни мерки за осигурување ефективна имплементација на законите поврзани со оваа сфера. Во наредниот период останува да се имплементира новиот План за акција кој го покрива периодот 2009-2013. Во Кривичниот законик воведена е задолжителната конфискација на имот кој им припаѓа на сторителите на кривични дела поврзани со трговијата со луѓе. Со Законот за социјална заштита кој овозможува институционална заштита за жртвите од трговија со луѓе.

Со цел подигање на капацитетите на трудовите инспектори и социјалните работници за идентификација на трговија со луѓе со цел за трудова експлоатација, Министерството за труд и социјална политика во соработка со Државниот трудов

23 Жените и мажите во Македонија, Државен завод за статистика, Скопје, 2008, <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/Gender2008.pdf>

24 Country Narratives -- Countries A Through C, Office To Monitor and Combat Trafficking in Persons Trafficking in Persons Report 2009, <http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2009/123135.htm>

25 Според најновиот извештај на Стејт Департментот, Македонија падна едно ниво подолу ТИЕР 2, <http://www.state.gov/documents/organization/143187.pdf>

инспекторат и Мисијата на ОБСЕ во Скопје реализираат сеопфатна обука за техники на идентификација на случаи на трговија со луѓе со цел за трудова експлоатација.

Во месец март поставен е софтверот за база за жртви на трговија со луѓе и направено е тестирање. До сите центри за социјална работа испратено е прашалник за прибирање на податоци за внесување во базата.

Меѓутоа, според истражувањата на Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија²⁶, резултатите покажуваат дека голем број од локалните актери се неинформирани за постоењето на Националната комисија за борба против илегалната миграција и трговијата со луѓе и за ратификацијата на Конвенцијата на Советот на Европа за акцијата против трговијата со луѓе. Се посочува дека центрите за социјална работа се недоволно екипирани, недостигаат договори за соработка меѓу единиците на локалната самоуправа, како и за соработка на прекугранични проекти во врска со превенцијата од трговијата со луѓе.

Родовата еднаквост во законодавниот дом

Парламентарната Комисија за еднакви можности на жените и мажите и понатаму делумно ги остварува своите мандатни овластувања за прашањата од нејзина надлежност. Од содржината на неколкуте седници одржани во минатата година, може да се забележи дека нема суштинска иницијатива во насока на унапредување на легислативата, следење на спроведувањето на политиките од страна на извршната власт и развивање препораки за нивно унапредување.

Од друга страна, Клубот на пратенички²⁷, неформална група составена од сите пратенички независно на која пратеничка група § припаѓаат, го зајакнува своето влијание и се наметнува како фактор во рамките на Парламентот за прашањата поврзани со правата на жените и родовата еднаквост. Забележлива е тенденцијата на организирање на настани и иницијативи од областа на родовите прашања во рамките на Собранието од страна на Клубот на пратенички.

Иако идејата за натпартиско делување и координиран настап на планот на унапредување на родовата еднаквост во Парламентот е за поздравување, загрижува преклопувањето на делокругот на работа на Клубот и Комисијата за еднакви можности на жените и мажите. Имено, мисијата на Клубот на пратенички е да дејствува на тој начин што преку законски решенија ќе се стреми кон родовата еднаквост и унапредување на правата на жените во македонското општество и нивно активно вклучување во процесите на одлучување во државата како и зајакнување и ширење на демократијата во сите сфери на македонското општество.

26 Establishing monitoring Civil Society in the combat against human trafficking in the varieties. Macedonia, Skopje, 12-ti maj 2010, http://www.mhc.org.mk/WBStorage/Files/Project_summary.doc

27 Правилник за организација и делокруг на работата на Клубот на пратенички, <http://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/pravila%20za%20rabota.doc>

И покрај јасната раздвоеност во овластувањата пропишана со деловникот на работа на Собранието, можно е да се јават пречки во функционирањето на Комисијата и да се создаваат услови на конфликтност во работата на Собранието.

Законот за бесплатна правна помош

Усвоен е *Законот за бесплатна правна помош*²⁸ со кој се уредува правото на бесплатна правна помош за социјално загрозени граѓани, вклучувајќи ги и жртвите на семејно насилство, чија примена се предвидува од јуни 2010. Сè уште не се усвоени подзаконските акти предвидени за донесување во период од три месеци од објавувањето во Сл. весник.

Забелешките на НВО кои обезбедуваат услуги за жртвите на семејното насилство во однос на превисоките критериуми и обемот на документацијата, предолгите рокови и централизирање на постапката за стекнување статус на корисник на бесплатна правна помош не се земени предвид при усвојувањето на Законот.

Законот предвидува обезбедување само на претходна правна помош од страна на овластени НВО, а не се уедначени критериумите за добивање овластување за обезбедување претходна правна помош за НВО и подрачните единици на Министерството за правда преку кои исто така ќе се остварува ова право. Најмногу загрижува одредбата од Законот која забранува каков било облик на рекламирање од страна на НВО, која е во спротивност со природата на нивното дејствување бидејќи ја исклучува можноста од проактивно информирање за овој вид услуги.

Правната помош ќе се обезбедува од адвокати овластени од Министерството за правда, што во недостаток на специјализирани адвокати за работа со групи со специфични потреби какви што се жртвите на семејно насилство или трговија со жени е исто така предизвик.

Женско организирање

Донесен е *Законот за здруженија на граѓани и фондации*²⁹, чија цел е да обезбеди полиберално слободно здружување. Една од клучните новини е дефинирањето на статусот од јавен интерес како основа за издвојување на организациите кои работат за општо добро и од јавен интерес, а кој ќе биде основа за добивање поддршка од државата.

Критериумите за добивање на овој статус се недостижни за најголем дел од женските организации, особено оние на локално ниво. Со ова се загрозува одржливоста и се воспоставуваат услови за нивна уште поголема маргинализација,

28 Закон за бесплатна правна помош, Службен весник на РМ, бр. 161 од 30.12.2009 година, <http://www.pravo.org.mk/download.php?id=4789>

29 Закон за здруженија и фондации, Службен весник на РМ, бр. 52 од 16.04.2010 година, <http://www.pravo.org.mk/download.php?id=4845>

со оглед на нивниот постоечки статус, капацитет и ограничениот пристап до финансиски средства.

Вклучувањето на НВО кои се фокусирани на правата на жените и родовата еднаквост во процесот на донесување одлуки и консулстациите се одвива на посреден начин, со оглед на фактот што истите сè уште не се организирани во сопствена специфична платформа во чии рамки ќе дебатираат за специфични состојби и прашања на ова поле и преку која ќе го црпат легитимитетот кај институциите и меѓународната заедница во РМ.

Имајќи го предвид несоодветниот третман на родовата еднаквост од страна на институциите како основен концепт, во чии рамки би се развивале и операционализирале цела низа политики, практики и механизми, невладините организации кои се занимаваат со родовата еднаквост и правата на жените сè уште не се организирани во сопствена платформа која ќе послужи за дебата и размена на искуства, информации за состојбите и предизвиците на овој план и преку која ќе го црпат легитимитетот кај институциите и меѓународната заедница во РМ. Нивното вклучување во процесите на консултации и одлучување се практикува на посреден начин, преку веќе постоечки платформи и мрежи на граѓански организации чие разбирање и интерес за родовата еднаквост и правата на жените се недоволни.